

UDK 82-3; IRSTI 17.07.65

<https://doi.org/10.47526/2025-2/2664-0686.191>Ye. ZHIYENBAYEV *PhD, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi
(Kazakistan, Türkistan), e-mail: yerlan.zhiyenbayev@ayu.edu.kz***NEMAT KELIMBETOV'UN “ÜMIT” ROMANININ YAPI, TEMA VE ANLATIM
BAKIMINDAN İNCELENMESİ**

Özet. Kazak yazar, Nemat Kelimbetov'un Ümit adlı romanı psikolojik ve biyografik bir eserdir. Romanda yatalak bir hastanın eşine olan sevgi ve minneti gösterilmekte, hasta bir insanın hayat mücadelesi tasvir edilmektedir. Romanda aile içi fedakârlıklar, dostluk ve arkadaşlık dayanışması çarpıcı örneklerle başarılı bir biçimde sunulmaktadır. Bununla birlikte vefasızlık ve merhametsizlik gibi kavramlar yaşanmış olaylar üzerinden verilmektedir. Nemat Kelimbetov'un Ümit romanında birtakım gerçeklikler onun bakış açısıyla kaleme alınmış, yazarın hatıraları ve çevresindeki insanların yaşamı tasvir edilmiştir. Bu çalışmada, Ümit adlı romanın edebî değerinin ortaya konulmasına ve anlatıcının ideal insan tipini nasıl betimlediği hususlarına odaklanılmıştır. Bu şekilde, romanda yer alan toplumsal olaylar karşısında ümidini yitirmeyen insanların nasıl mücadele ettiklerinin analizi verilmek istenmiştir. Makalede yöntem olarak Prof. Şerif Aktaş'ın geliştirdiği çağdaş metin inceleme yöntemi esas alınarak romanın yapısı ve yapıya bağlı temel unsurları incelenip, olay örgüsünde öne çıkan aile sevgisi, vefa, hastaların ızdırabı, doktorların görevi, insanlar arası ilişkiler, merhamet, yardımseverlik, kahramanlık, fitne, okuma ve yazma alışkanlığı gibi temaların üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda metnin zihniyeti, yapısı, teması, dil ve anlatım özelliği ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Kazak edebiyatında nesir, psikolojik edebî eser, metin tahlili, otobiyografi, gerçekçilik.

Е.Б. Жиенбаев*PhD, Қожа Ахмет Ясауи ат. Халықаралық қазақ-түрік университеті
(Қазақстан, Түркістан қ), e-mail: yerlan.zhiyenbayev@ayu.edu.kz***Немат Келімбетовтің «Үміт үзгім келмейді» атты повесін
құрылымы, тақырыбы және стильдік тұрғысынан талдау**

Аңдатпа. Қазақтың қаламы қарымды жазушысы Немат Келімбетовтің «Үміт үзгім келмейді» атты шығармасында психологиялық тұрғыдан автордың басынан өткен күндері баяндалады. Оқиға желісінде төсек тартып жатқан науқастың жұбайына деген сүйіспеншілігі мен құрметі, сырқат адамның өмір сүруге деген талпынысы суреттеледі. Оқиға желісінде

*** Bize doğru alıntı yapınız:**

Zhiyenbayev Ye. Nemat Kelimbetov'un "Ümit" Romanının Yapı, Tema Ve Anlatım Bakımından İncelenmesi // Ясауи университетінің хабаршысы. – 2025. – №1(135). – Б. 30–41.
<https://doi.org/10.47526/2025-2/2664-0686.191>

***Cite us correctly:**

Zhiyenbayev Ye. Nemat Kelimbetov'un "Ümit" Romanının Yapı, Tema Ve Anlatım Bakımından İncelenmesi [Analysis in Terms Of Structure, Theme And Narration of Nemat Kelimbetov's Novel "I Don't Want To Lose Hope"] // Iasau universitetinin habarshysy. – 2025. – №1(135). – B. 30–41.
<https://doi.org/10.47526/2025-2/2664-0686.191>

Makalenin alındığı tarih 08.01.2024 / Kabul tarihi 30.06.2025

отбасындағы адалдық пен достардың сыйластығы түрлі мысалдармен сәтті ашылған. Сонымен қатар қоғамдағы опасыздық пен мейірімсіздікке қатысты оқиғалар да сипатталған. Автор айналасындағы адамдардың өмірін өз естеліктерімен бірге шынайы бейнелеген. Аталған шығарма әлемнің көптеген тілдеріне аударылған. Зерттеуімізде шығарманың түрікше аудармасы қарастырылып, әдеби мәтіндегі идеал адамның сипатын көрсетуді, сондай-ақ, бейнеленген әлеуметтік оқиғалардың ерекшеліктерін сипаттауды мақсат еттік. Түркиялық әдебиеттанушы, профессор Шериф Акташтың көркем шығарманы талдау әдісі арқылы мәтіннің құрылымы мен құрылымға қатысты негізгі элементтері сипатталды. Оқиға желісіндегі отбасындағы сыйластық, адал жолдас, науқастың психологиясы, дәрігерлердің міндеті, адамдар арасындағы қарым-қатынас, жанашырлық, көмек көрсету, батырлық, бүлік, оқу мен жазуға дағдылану, т.б. тақырыптар айшықталып, мәтіннің идеологиясы, құрылымы, тақырыбы, тіл мен баяндалу ерекшеліктері көрсетілді.

Кілт сөздер: қазақ әдебиетінде проза, психологиялық әдеби шығарма, әдеби талдау, өмірбаян, реализм.

Е.Б. Жиенбаев

*PhD, Международный казахско-турецкий университет им. Ходжи Ахмеда Ясави
(Казахстан, г. Туркестан), e-mail: yerlan.zhiyenbayev@ayu.edu.kz*

Анализ с точки зрения структуры, темы и выражения романа «Не хочу терять надежду» Немата Келимбетова

Аннотация. Роман казахского писателя Немата Келимбетова «Надежда» является психологическим и биографическим произведением. В романе показана любовь и благодарность лежачего больного к своей жене, описывается борьба за жизнь больного человека. В романе на ярких примерах успешно представлены внутрисемейные жертвы, дружба и товарищеская солидарность. Вместе с тем, такие понятия, как неблагодарность и безжалостность, передаются через произошедшие события. В романе Немата Келимбетова «Надежда» ряд реальностей изложен с его точки зрения, описаны воспоминания автора и жизнь окружающих его людей. В данной работе основное внимание уделяется выявлению литературной ценности романа «Надежда» и тому, как рассказчик описывает идеальный тип человека. Таким образом, ставится цель проанализировать, как борются люди, не теряющие надежды перед лицом социальных событий, представленных в романе. В статье в качестве метода используется разработанный профессором Шерифом Акташем современный метод анализа текста, на основе которого исследуются структура романа и связанные с ней основные элементы, а также рассматриваются такие темы, как семейная любовь, верность, страдания больных, долг врачей, межличностные отношения, милосердие, доброжелательность, героизм, интриги, привычка к чтению и письму, которые выделяются в сюжетной линии. В этом контексте рассматриваются менталитет, структура, тема, языковые и повествовательные особенности текста.

Ключевые слова: проза в казахской литературе, психологическое литературное произведение, литературный анализ, биография, реализм.

Ye. Zhiyenbayev

*PhD, Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
(Kazakhstan, Turkistan), e-mail: yerlan.zhiyenbayev@ayu.edu.kz*

Analysis in Terms Of Structure, Theme And Narration of Nemat Kelimbetov's Novel “I Don't Want To Lose Hope”

Abstract. Nemat Kelimbetov's novel, *Ümit* (Hope), by the Kazakh author, is a psychological and biographical work. The novel portrays the love and gratitude of a bedridden patient towards his wife and depicts the life struggle of an ill individual. Within the narrative, instances of intra-familial sacrifices, camaraderie, and solidarity among friends are presented effectively through compelling examples. Simultaneously, concepts such as ingratitude and mercilessness are conveyed through narrated events. In *Ümit*, Kelimbetov articulates certain realities from his own perspective, illustrating his memoirs and the lives of those in his social sphere. This study focuses on elucidating the literary merit of *Ümit* and examining how the narrator delineates the ideal human archetype. Consequently, the aim is to provide an analysis of how individuals who do not relinquish hope in the face of societal occurrences depicted in the novel persevere. The methodology employed in this article is based on Professor Şerif Aktaş's contemporary text analysis method, through which the novel's structure and its fundamental constituent elements are examined. Furthermore, prominent themes within the plot, such as familial affection, fidelity, the suffering of patients, the duty of physicians, interpersonal relations, compassion, benevolence, heroism, discord, and the habit of reading and writing, are addressed. In this context, the text's mentality, structure, theme, and linguistic and narrative characteristics are analyzed.

Keywords: prose in Kazakh literature, psychological novel, literary analysis, biography, realism.

Giriş

Nemat Kelimbetov (1937–2010), Kazakistan'ın önde gelen bilim adamı ve yazarlarından. Onun Kazakistan'da lise ve üniversitelerde ders kitabı olarak okutulan Eski Türk Şirleri ve Kazak Edebiyatında Eski Geleneğin Devamı, Kazak Edebiyatı Kaynakları, Eski Türk Edebiyatı, Eski Edebiyat Abideleri ve Türk Halklarının Ortak Edebî Eserleri vb. eserleri bulunmaktadır. Kelimbetov, roman ve hikâye alanında da başarılı eserler kaleme almıştır. 35 yaşında omurilik ameliyatı sonucu vücudu tamamen felç olmuş ancak ümidini yitirmeden mücadele edip, sonunda ayağa kalkmayı başarmıştır. Yazarın hasta yatağında yaşamış olduğu sıkıntı ve sarsıntıları anlatan bu eser son derece gerçekçi betimlemelere sahiptir. Dolayısıyla bu esere otobiyografik roman da denilebilir. Hasta psikolojisi üzerine Kazakça kaleme alınan *Ümit* romanı, 1981 yılında Jalın Matbaası'nda 232 sayfalık kitap olarak yayınlanmıştır. 2008 yılında Muhtar Avezov Devlet Tiyatrosu'nda *Ümit* romanının olay örgüsünden uyarlanmış piyes sahnelenmiştir. Roman, 2010 yılında Avusturya'da Franz Kafka Ödülü'ne layık görülmüştür.

Nemat Kelimbetov'un *Ümit* romanı, bireysel trajedi ve içsel direniş temaları açısından Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olan Peyami Safa'nın Dokuzuncu Hariciye Koğuşu romanı ile benzer anlatı çizgileri taşımaktadır. Her iki eserde de hastalık, insanın varoluş mücadelesi ve ümitsizlik içinde ümit arayışı gibi evrensel temaların işlenmesi, iki yazarın farklı coğrafyalarda fakat ortak bir insani deneyim ekseninde buluşmaktadır.

Ümit romanı Gülnar Kara tarafından (Selenge Yayınları, 2011) Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Bu çalışmamızda romanın Türkçe aktarması ele alınmıştır.

Araştırma yöntemleri ve materyalleri

Ümit romanının incelenmesinde kullanılan yöntemin kaynağı Prof. Dr. Şerif AKTAŞ'ın *Anlatma Esasına Bağlı Metinlerin Tahlili* (Ankara, 2013) adlı kitabıdır. Roman tahlili yapmak, bir başka ifadeyle edebî metnin kendisini merkeze alıp; *zihniyet, yapı, tema, dil* ve *anlatım* özelliklerini ortaya koymak ve bu unsurlardan hareketle değerlendirme yapmak kavramsal çerçeveyi oluşturur [1].

Hem Kazak edebiyatında hasta psikolojisiyle ilgili bir romanı tanıtmak hem de çağdaş metin incelemesine örnek sunmak amacıyla ele alınan bu çalışmada romanın Türk dünyası edebiyatındaki önemini gösterilmesine de gayret edilmiştir.

Ümit romanı hakkında yapılan değerlendirmelerde eserin yaşamın içinden alınan ve yaşama yön veren didaktik yönü ile Kazak edebiyatındaki önemine vurgu yapılmaktadır. Bu görüşlerin bazıları şöyle sıralanabilir:

İnsanoğlunun adalet arayan, gerçeklerin peşinden giden, hayatın içinde sıkça karşılaşılan her türlü acının üstesinden gelebilme azmini Nemat'ın bu kitabından bulabilir, derdim. Bu kitap insan hayatındaki tüm üzüntü ve kederleri yenen yiğitlik azminin bir zırhı gibidir [2, s. 128].

Ümit, onun sevgili eşine içtenlikle kalpten yazılmış bir mektubudur. Mektubun sahibi eserin başkahramanına dönüşür [3, s. 137].

Ümit romanının baş kahramanı Ercan el ve ayakları tutmayan, engelli bir kişi konumuna düşmüş olsa da, neticede zorluklar karşısında yılmayan insanın yüksek ruhu, tükenmeyen gayret ve çabası, hayata olan tutkunluğu galip gelir. Kitabın önemi de burada olsa gerek. Bundan dolayı biz bahse konu ettiğimiz monolog hikâyeyi “Yiğitlik ve Bilgeliği Anlatan Destan” olarak nitelendirmek istiyoruz [4, s. 144].

Araştırma konumuzu teşkil eden romanla ilgili belirtilmiş görüşlerin tümünde eserin başarılı yönleri gösterildiğini görmek mümkündür. Zira romanda acı dolu kaderin yanı sıra merhamet, yardımseverlik ve hoşgörü duyguları sanata has bir yöntemle işlenmektedir. Dolayısıyla Nemat Kelimbetov'un Ümit romanı okurların daima zevkle okuyacakları romanlardan biri olacağı kesindir.

Inceleme ve tartışmalar

Nemat Kelimbetov'un Ümit Romanının Tahlili

1. Ümit Romanında Zihniyet

Nemat Kelimbetov'un Ümit romanında sıradan bir adamın yaşamında karşılaştığı sıkıntıları, hastalığa yakalanması, yaşam mücadelesi, aile ilişkileri, sevgi, ahlak, yardımseverlik, gayret ve ümit duyguları betimlenmektedir. Böylece toplumsal meseleler yansıtılmaktadır. Bunun yanı sıra Ümit romanında millî değerlerin korunması ve geliştirilmesine dair anlatımlar belirgindir.

Ümit romanıyla ilgili belirtilmiş şu görüşler, eserin zihniyetini belirlememize yardımcı olabilir:

Bilim adamı ve eğitimci Kelimbetov tarihten ders alınması doğrultusunda geçmişteki atalarımızdan günümüze ulaşan manevi mirasları bugünkü değerlerle örtüştürerek erdemli olma yolunda gençleri öğütlemektedir. Bu deneme 20-21. yüzyılların kavşağında manevi sırrı, gönül defteri olarak tarihe geçecektir [5, s. 172].

Bu bağlamda Nemat Kelimbetov'un eserleri hayatın kısa oluşuyla birlikte yaşam mücadelesinin de gerekli olduğunu vurgulamaktadır. İnsanlara hayatın değerini, vaktin nakit olduğunu, hayatta yaratacı olmayı, yorulmak bilmeden çalışmak gerektiğini göstermektedir [6, 184].

Onu örnek alan nice yazarlar

Fikir dünyasına ışık tutarlar.

Nemat'ın azminde, engin yazarlar

Onun irfan deryasına dalarlar... [7, s. 187].

Kelimbetov'un eserlerinde ansiklopedik özellikler göze çarpar. Onda büyük bir bilgelik ve derin arayışın izleri görünmektedir [8, s. 217].

Kelimbetov eserlerinde Türk halklarının millî özelliklerini ve insani hasletlerini öne çıkarmaktadır. Yazar, bunun günümüzün küreselleşen dünyasında, özellikle gençler için çok önemli olduğunu vurgulamaktadır [9, s. 221].

Böyle bir konu daha önce Kazak edebiyatında yer almamıştı. Yazarın Ümit monolog hikâyesi piyes olarak sahnelenerek izleyenlerin beğenisini kazandı. Bu eserler günümüzde halkın istifadesine sunuldu ve sadece biz değil, başka halklar da bunları okumakta ve takdir etmektedir [10, 223-224].

İnsanoğlu bu dünyaya mağlup olmak için gelmez. İnsan vücudunu ortadan kaldırmak mümkündür, ancak ruhunu yok etmek mümkün değildir. Nemat Kelimbetov'un Ümit isimli kitabının başkahramanı Ercan işte böyle bir ruhun temsilcisidir [11, s. 235].

Nemat'ın eserleri hayatın çok kısa oluşunu da, hayat mücadelesinin gerekliliğini de anlatıyor. İnsanlara hayatın değerinin vakitleri iyi kullanmakta ve hayat değerini yaratmakta olduğunu, hayatta yaratıcılık olmayı, yorulmak bilmeden çalışmak gerektiğini anlatıyor [12, s. 239].

Sıralanan bu görüşlerde Ümit romanında mevcut sıkıntılar karşısında ümidini yitirmeyen sıradan bir insanın yaşam mücadelesi betimlendiği anlatılmaktadır. Bu betimlemeler toplumdaki insanların yaşamlarına ışık tutabilir. Metnin zihniyetin de bu cümleden hareketle belirlemek mümkündür.

2. Ümit Romanında Yapı

Ümit romanı iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, başkahraman Ercan'ın eşine yazdığı mektuplarından oluşmaktadır. Başkahramanın amansız hastalığından dolayı sürdürdüğü yaşam mücadelesi ve çevresindeki insanlarla ilişkisinin tasvir edildiği bu bölümde asıl olay örgüsüyle birlikte yardımcı kahramanların yaşamından da kesitler sunulmaktadır. Birinci bölüm, on altı kısma ayrılarak numaralandırılmıştır. İkinci bölüm ise başkahramanın eşi Gevher'in yatalak kocası Ercan'a yazdığı mektubundan oluşmaktadır. İkinci bölümün ikinci kısmında, Akılbek Ağabey'in yaşamı, hastanılması ve aşk macerası konu edilmektedir. Görüldüğü gibi, birinci bölüm, ikinci bölüme nazaran daha kapsamlıdır ve eserin sonucu niteliğindedir. Eserde türlü sebeplerle yatalak kalan hastaların hayat hikâyeleri tasvir edilerek, bu engelli insanların nasıl yıprandıkları, toplumdan dışlanmaları ve çektikleri çileler gözler önüne serilmektedir. Çetin geçen günlerde kendisine sonuna kadar destek olan ailesi ile arkadaşlarının merhamet ve sadakatını betimleyen hâkim anlatıcı, bu bağlamda hasta insan psikolojisini göstermek istediği ortadadır.

Merhamet, adalet, yardımseverlik, vicdan ve sabır gibi insani vasıfların önemi vurgulanan Ümit romanının olay örgüsünde yazarın kendi yaşamından alınmasından dolayı gerçekçi ifadelerle doludur. Hatta bu roman, Almatı'da Muhtar Avezov tiyatrosunda sahnelendiği sırada da seyircilerin takdirine mazhar olmuştur [13, s. 5].

Roman kurgusunun önemli bir parçasını kişiler oluşturur. Bunlar romanda ya etken ya da edilgen konumdadırlar. Yani ya özne ya da nesnelerdir [14, s. 142].

Bu bağlamda Nemat Kelimbetov'un "Ümit" romanındaki şahıs kadrosunu, aşağıdaki gibi gruplandırabiliriz:

Ümit Romanında Şahıs Kadrosunun Betimlenmesi

Ümit Romanında Kişi unsurları farklı bir çalışmada ele alındığı için burada kısaca bilgi vermeyi isabetli görmekteyiz.

I. Ana kahramanlar (Ercan, Gevher)

II. Yardımcı kahramanlar

a) Tipler (Muhit, Kayrat, Yelena Andreyevna, Akılbek, Ravşan, Meyirgül)

b) Figüratif Karakterler (Karatay, Kaysar, Bekir, Bekirin karısı, Meyman Kojekov, Nurlubek, Alma, Destan, Vasiliy Jukov, Rahimbek Darhanbayev, Arman, Lezzet, Murat)

c) Romanda adları geçen yazarlar (İlim Adamları ve Şairler: Akan Seri, Filozof Falles, Heinrich Schliemann, Mukagali Makatayev, Lev Tolstoy, Alfons Daudet, Victor Hugo, Ethel Voynich, Şair Esimjanov, Berlioz, Lesya Hanım, Ethel Mumford, Muhtar Auezov, Puşkin, Abay, Çehov, Beyimbet Maylin, Nietzsche)

Romanda ideal insan tipi olarak tasvir edilen eşi Gevher ile çevresindeki arkadaşları romanın sonuna kadar hep iyi olarak anlatılır. Bununla birlikte zengin ve güzel görünümlü insanların her zaman iyi olmadığı ima edilir. Hastalar da çocuklar kadar yardıma muhtaç tipler olarak karşımıza

çıkılmaktadır. Hâkim anlatıcı, toplumdaki bazı insanların zamanla ekonomik, sosyal ve psikolojik bazı nedenlerle yılgınlık içine düştüğünü ve mücadeleden vazgeçerek sadece ideallerinden değil, yaşadıkları toplumdan da kaçmayı yeğlediğini doğru bulmaz [15, s. 140].

Yazara göre, toplumdaki insanlar karşılaştıkları sıkıntılara dayanmalıdır. Hayat yolundaki değişimlere direnç gösteremeyenler insana olan şuurunu da kaybedebilir. Bu bakımdan Ümit romanında toplumdaki engelli insanların durumu ve hayat mücadelesinde karşılaştığı sıkıntılar ele alınmıştır. Hâkim anlatıcı, toplumdaki bazı insanların zamanla ekonomik, sosyal ve psikolojik bazı nedenlerle yılgınlık içine düştüğünü ve mücadeleden vazgeçerek sadece ideallerinden değil, yaşadıkları toplumdan da kaçmayı yeğlediğini doğru bulmaz. Dolayısıyla insanların çevresindeki yakın kişilere zaman ayırmasını önerir. Bununla birlikte sağlığın değerli olduğunu da vurgular. İnsanî ve toplumsal ilişkilerde merhametin önemli olduğunu altı çizilir. Yazar, olup bitenler karşısında sabırsız insanları öfkeyle eleştirmiş; hasta yatağındaiken kendisine merhamet gösterenlere şükran duygularıyla yaklaşmıştır.

Ümit Romanında Mekân Unsurlarının Özellikleri

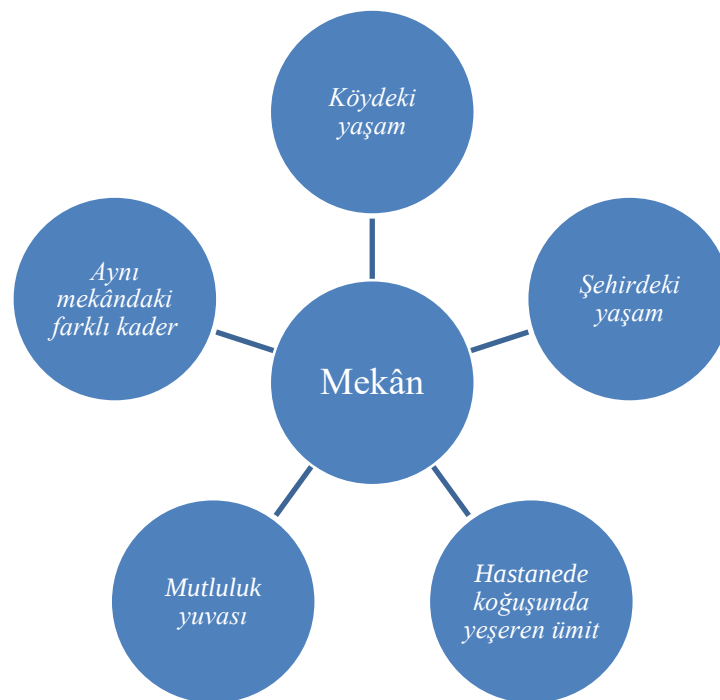
Olay örgüsünü oluşturan, olay parçalarının geçtiği yer mekândır. Kişiler, bir çevrenin içerisinde ve belirli bir zaman diliminde yaşarlar. Yaşadıkları çevre veya dönem kişiliklerinin oluşmasında önemli bir etkidir.

Mekân, romana özgü olay ya da olayların ve roman kişilerinin hareketlerine ayrılmış bir sahne olan yerdir [14, s. 135].

Ümit romanında yer alan mekân unsurları yazarın yaşamından alınmıştır.

Bu roman, Almatı'da Muhtar Avezov tiyatrosunda sahnelendiği sırada da seyircilerin takdirine mazhar olmuştur [13, s. 5].

Romanda dekoratif unsurlar olarak kullanılan mekân unsurlarının özelliklerini *Köydeki yaşam*, *Şehirdeki yaşam*, *Hastanede koğuşunda yeşeren ümit*, *Mutluluk yuvası* ve *Aynı mekândaki farklı kader* başlıkları altında ele almayı isabetli bulduk (Şekil 1). Olay örgüsünde sergilenen bu betimlemelerde hasta bir adamın farklı mekânlardaki duyguları kişi-mekân-zaman kavramlarının pekiştirildiği belirgindir. Böylece aynı mekânda oluşabilecek farklı olaylar yansıtılmıştır.

Şekil 1 – Ümit Romanında mekân kavramlarının şekilleri

Köydeki ve Şehirdeki Yaşam

Ercan, hastanede zaman geçirdiğinde çocukluk yıllarını hatırlar. Ercan'ın çocukluk dönemi köyde geçmiştir ve bu köyün adı söylenmemiştir. Ancak hâkim anlatıcı, “bizim köyün birkaç kilometre uzağında Surımsay vadisi vardı” [16, s. 74] cümlesiyle köyün etrafındaki mekânın adını anar. Bununla birlikte köyde yaşayan sakat amcası Karatay hakkında anlatır. Köydeki babası yetiştiren bahçeden ve oradaki elma ağaçlarından bahseder. “Karatay amcasının dağa gittiğini anlatması” [16, 76]. Ercan çocukken köydeki evin çatısına çıkıp orda sırt üstü yatarak yıldızları sayıyordu. Çocukluk çağı gerçekten mutluluk dolu olduğunu çağırıştırır. Ercan'ın yaşadığı köy dağlara çok yakındır. Ercan dağa sık sık gider ve çiçek toplar. Hâkim anlatıcı, çocukluk anılarını hatırlarken mekân unsurlarını neşe kaynağı olarak betimler. Bu anlatılarda özlem duygusunu hissetmek mümkündür. Hatta “İnsanlar köyde büyüyorlarmış, sonradan büyüdüğü köye gitmeye vakit bulamıyorlarmış” [16, s. 104] diyerek pişmanlığını bildirir.

Hastanede Koğuşunda Yeşeren Ümit

Hastane Ercan için hayat ile ölüm arasındaki son köprü olmuştur. Öbür taraftan eğer Ercan hastanede yatmasaydı ve böyle bir hastalık onu bulmasaydı hiçbir zaman sağlıklı olmanın büyük bir nimet olduğunu anlayamazdı. Çünkü acıyı hissetmeden tatlının tadını bilmek zordur. Ercan hastanede yatmaktan çok pişman değildi. Zira insanları artık iyi bir şekilde tanımayı öğrenmişti. “Hastanede insanlar çabuk arkadaş oluyorlarmış” [16, s. 48] diyerek hastaların derdinin ortak olduğunu ima eder. Bu arada Ercan hastanedeki oda arkadaşları hakkında anlatır. Bu bağlamda daha ziyade Akılbek ağabey ve odanın en genci Kaysar'dan bahseder. Kaysar genç olsa da kahraman bir insandır. Çünkü o kendi hayatını riske atarak çocukların hayatını kurtarmış. Hastana koğuşunda yatan hastaların tasviri ve bu hastaların hayat hikâyelerinin anlatılması zaman, kişi ve mekân unsurlarının aracılığıyla betimlenir. “Kaysar'ın kolhozda şoför olarak çalışması” [16, s. 49], Kaysar'ın köprü ve dağdaki yaşantıları [16, s. 49] ve komşu odada kötü huylu birisinin yatması [16, s. 59] mekân unsurlarının farklı çağrışımları uyandırdığını göstermektedir. Romanda ana mekân olarak anlatılan hastanenin nerede olduğu yazılmamıştır. Sadece hastane karşısındaki bahçe ve bu bahçedeki Ercan'ın gençlik zamanını hatırlatan elma ağacından söz edilir. Hastane bir ümit yuvasıdır. Zira Ercan'a yeni bir hayatı hediye etmiştir. Ercan buna bir taraftan üzülmüyordu bir taraftan ise sevinliyordu. O hastanede ümidini kaybetmez. Ercan hastanedeyken geçmiş hayatını gözden geçirir. Yardıma muhtaç olur. Bu günlerde arkadaşları yardım ederler. “Vasiliy dağdaki botanik bahçesinden limon getirmişti” [16, s. 92] cümlesinde görüldüğü gibi hastane tasvirini yaparken olay örgüsünde farklı mekânlardan da bahseder.

Mutluluk Yuvası

Ercan'ın evinde karısı ve çocukları vardır. Romanda onlardan sürekli bahseder. Zira ailesini özlediği anlarda evindeki huzuru dile getirir. Romanda Ercan'ın evi nerede olduğu belirsizdir. Ama İle Aladağlarına yakın bir bölgede olduğu anlatılır. Ercan'ın evi üçüncü kattadır. “Beni hastaneden getirip üçüncü kata çıkardığı gün” [16, s. 122] cümlesinde hastanın taburcu olduğu anlar anlatılır. Ercan hastaneden eve taşındığında çok mutluydu. Çünkü artık çocukları yanındaydı. Ama Ercan yürüyemiyordu. Hatta koltukta bile oturamıyordu. Sırt üstü yatıyordu. Buna rağmen Ercan hayatta kaldığına çok memnundur. Bu günlerdeki durumunu “hastanede yalnızlık çektiğim uzun günlerden sonra ilk kez rahatlamıştım” [16, s. 124] cümlesiyle yansıtır. Ercan evinde yatarak çalışır. Onun Bekir isimli bir akrabası vardır. Ercan Bekir'i sevmez. Zira Bekir Ercan'a karşı kötü davranıyordu. Ercan hastaneden çıktıktan sonra onun evine Bekir ziyarete gelir. Bekir, Ercan'ın karısı Gevher'e şunları söyler: “Ercan artık yürüyemeyecek sen onu bakımevine yerleştirebilirsin” [16, s. 128]. Zira Bekir'in amacı yatalak hastayı bakımevine yerleştirmektir. Böylece kendisinin bir odalı dairesini Ercan'ın üç odalı daireye değiştirmek istiyormuş” [16, s. 134].

Arkadaşları ona destek oluyorlardı. Ercan'ın yanında hep yardımda bulunan onun karısı Gevher'di. Ercan'ın ameliyattan sonraki ilk çalışmasını başladığı mekân kendi evidir. Bu bakımdan romanda ev unsuru mutluluk yuvası ve ilham kaynağının uyandığı yer olarak tasvir edilir.

Aynı Mekândaki Farklı Kader

Ercan oda arkadaşı Akılbek'ten çok bahseder. Çünkü onun başından geçenler Ercan'ı çok ilgilendirir. Akılbek, Ercan'a göre yaşlıydı. Akılbek bilim adamıydı ve zeki birisidir. Köyde büyüyen Akılbek, üniversitede çalışmış. Üniversitenin ismi ve yeri nerede olduğu belli değildir. Akılbek evlenene kadar köye hiç gelmemiştir. “Akılbek öğrenci yurdunda kalıyordu” [16, s. 201]. Akılbek, Meyirgöl isimli kızı seviyordu. “Bir ara Almatı'da okuyan köy arkadaşlarımız köye gelip parti düzenlemişti” [16, s. 222]. O partide Akılbek, Ravşan isimli kızla tanışmış. O kız da yurttan kalıyordu. “Akılbek Ravşan'ı yurt girişine kadar refakat ediyordu” [16, s. 226]. “Yurt şehir merkezinden uzakta Aladağ eteğinde elma bahçe arasında idi” [16, s. 228]. Akılbek Ravşan'la şehir içinde buluşuyorlardı. “Hafta sonu geldiğinde Ravşan köye gitmeyeceğim burada kalacağım diye Akılbek'le birlikte Akılbek'in odasında kalmışlardı” [15, s. 228]. Tüm olaylardan sonra Akılbek evlenmek zorunda kalmıştı. Akılbek'le Ravşan evlilik hayatını başlamışlardı. Onların ilk çocuğu olduğunda onu hemen sütten kesip Akılbek'in köyüne ailesine göndermişti. Çok geçmeden diğer iki çocukta köye gönderilmişti. Akılbek çocuklarını özlediği zaman köyüne gidip ziyaret ediyordu. Anne ve babası vefat ettikten sonra Akılbek çocuklarını şehre (yanına) almıştı ama çocuklar artık köy hayatına alışmışlardı. Aradan zaman geçe ağır bir hastalık Akılbek'i tutmuştu bacakları hareket etmiyordu. Bu duruma dayanamayan karısı Ravşan kocasıyla hemen boşanmak ister ve onu bakımevine yerleştirmek ister. Bu Akılbek'in ağır durumunu hemen anlayıp kendi kontrolü altına alan insan başhemşire Meyirgöl'dür. Meyirgöl, Akılbek'i evine götürüp, çocuklarını köyden şehre getirir. Hepisi bir arada olarak mutlu yaşam kurarlar. Akılbek'in macerası anlatılan birimlerde daha ziyade köy ve şehir yaşamı tasvir edilir. Onlar için hastane hem kaygının yaşandığı hem de eski sevgililerin buluştuğu mutluluk mekânı olarak betimlenir.

Ümit romanında mekânların temsili bir değeri vardır. Örneğin, kişilerin duygularıyla ilgili bir kısım sosyal yaşantılar mekânın temsil niteliğine bağlı olarak sunulmuştur. Hâkim anlatıcı için ümit kaynağı olan hastane, edebiyata olan ilgisini arttıran ev kavramları çeşitli yönlerinden betimlenmiştir. Bununla birlikte köy ve şehir yaşamları anlatılır ve iki farklı mekân olarak simgesel değerleriyle sunulur. Ayrıca mekânların aracılığıyla kişilerin yaşamları söz edilerek paralellik kurulur. Bunun yanı sıra romanda belirsiz vadideki padişahla ilgili hikâyenin anlatılması [16, s. 51], prensin mağarada yaşaması [16, s. 52], Heinrich Schkliemann'ın Truva hakkında anlatması [16, s. 65] ve Lev Tolstoy'un Sivastopolu anlatması [16, s. 80] olay örgüsünü genişletmektedir. Bu tasvirlerde mekân tasvirleri gerçekçi biçimde, yazarın bakış açısına ve ruh dünyasına göre yorumlanarak sunulmaktadır.

Ümit Romanında Zaman Unsurlarının Çağırışı

Edebi eser, mahiyeti itibarıyla bir iletişim vasıtasıdır. Her iletişimde bir göndericinin, bir de alıcının olması tabiidir. Yazma zamanı, gönderici durumundaki sanatkarın eserine vücut vermek üzere harcadığı süreye verilen addır [17, s. 107].

Bunun itibari zamanla alakası yoktur, takvim ve saatle ölçülebilen cinstendir. Okuma zamanı da aynı mahiyettedir. Ancak okuyucudan okuyucuya değişir, daha yerinde bir ifadeyle, okuma işine bağlı saat ve takvimle ölçülebilen bir zamandır. Bunların her ikisi de bir bakıma eserin dışındadır, vakayla alakası yoktur. Her hal ü kârda söz konusu iki zaman kronolojik karakterlidir... Vaka, bir müddet zarfında cereyan eder. Anlatıcı bu vakayı, vaziyete göre, yine bir müddet zarfında öğrenir ve nakleder. Bu sonuncusunu yazma zamanıyla karıştırmamaya dikkat etmek gerekir. Vaka ve anlatma zamanı itibari olmalarıyla bildiğimiz zamandan ayrılırlar [17, s. 107].

Ümit romanındaki olaylar, yedi yıllık bir zaman dilimi içerisinde geçmektedir.

Romanın başında hastanede yatan bir hastanın durumu şöyle belirtilmektedir:

Hastanede yatalı iki aydan fazla olmuştu. Kendimi mezara canlı gömülmüş gibi hissediyorum [16, s. 13].

Genel olarak olay örgüsünde yatalak hastanın ameliyattan önceki ve sonraki hali tasvir edilmiştir.

Ameliyat öncesinde geçmiş günlerini hatırlayan hâkim anlatıcı, “Doktorlar geldi ve beni ameliyat odasına götürüyorlar. Gözlerimin önüne, gece karanlığında gökyüzünü aydınlatan parlak yıldız gibi senin yüzün geliyor” [16, s. 85] ifadeleriyle endişeli anlardaki eşine olan sevgisini dile getirir.

Ameliyattan sonra hâkim anlatıcı,

“Sevgilim! Ben hayattayım ve sağlıklıyım!

Hayatımın gördüm bir daha şafağını.

Ecelle savaştım ve ölmedim,

Varmış benim yiyecek rızkım” [16, s. 86] dizeleriyle ikinci defa dünyaya geldiğini ima eder.

Yazar olay halkasında ne kadar zaman geçtiğini de hatırlatmaktadır. “Ağustos ayının o güneşli sakin gününü hala unutmadım. ... Yatakta geçirdiğim dört senenin sonunda ilk defa kalabalık sokağı ve insanları görüyordum” [16, s. 175].

İki bölümden oluşan romanın ikinci biriminde zamanın geçtiği şöyle gösterilir:

Ercan, göz açıp kapayıncaya kadar yedi sene geçti bile. Yedi senedir ailen bu çileyi çekiyor. Daha ne kadar sürecek bu savaş? [16, s. 184].

Anlatıcı olay örgüsünde zaman atlama yaparak, net bir tarihi belirtmeden kişilerin arasındaki ilişkilere dikkat çekmek istediği ortadadır. Bununla birlikte bu metinde belli bir olayından bahsedilirken anılara yer verildiği sırada olay örgüsünün akışına göre kişi-mekân-zaman unsurlarının tamamen değiştiğini de karşılaştırmak mümkündür.

3. Ümit Romanında Tema

Metinde ele alınan tema metnin yapısına etki eder. Yapıyı meydana getiren birimlerin kesiştiği ve birleştiği anlam değeri temayı oluşturur.

Temayı bulmak için metnin yapı bakımından çözümlenmesine ihtiyaç vardır. Çünkü bir metinde, kendi içinde anlam değeri olan yapıyı meydana getiren birimler tema etrafında birleşitler [18, s. 31].

Bu bağlamda Ümit romanının teması yaşam mücadelesi üzerine kurulmuştur. Bu kitap hasta bir insanın hayata olan tutkunluğu, hayata olan sonsuz bağlılığı, yılmaz azmi ve termemiz insanlığı, sevgili eşi ve çocuklarına olan ölçsüz sevgisinin en yüksek örneğidir. Bununla birlikte insanın manevi gücü, saf aşkı ve tarihi ibretlik bilgiler veren bir eserdir. Bu bağlamda eserin didaktik yönü de belirgindir.

Çalışmamızın Yapı Bölümünde kişi unsurlarını incelerken metnin temasıyla ilgili ayrıntılı bilgiler verildiğinden dolayı burada metnin temasıyla ilgili kısa özetini sunmayı isabetli bulduk.

Ümit romanı, engelli insanların yaşam mücadelesi üzerine kuruludur. Başkahraman olan Ercanla birlikte diğer hastaların durumu ve çevredeki insanların bu kişilere olan bakış açıları söz edilir. Bu insanlar, kendi dünyalarında yaşarlar. Her insanın kendine göre amaçları ve hayalleri vardır. Gerçek hayatta sıkça görebileceğimiz sahnelerle dolu olan roman, toplumdaki yaşamı göstermesi açısından önemlidir. Zira romanda mutlu bir aile tablosu, insan ilişkileri ve bazı kişilerin kendi menfaatleri uğruna yaptıkları davranışlarla diğer insanların haklarına saygı göstermediği anlatılır (Şekil 2). Ümit romanında bu ahlaki değerlerin başarıya ulaştıran birer basamak olduğu sergilendiğini hissetmek mümkündür.

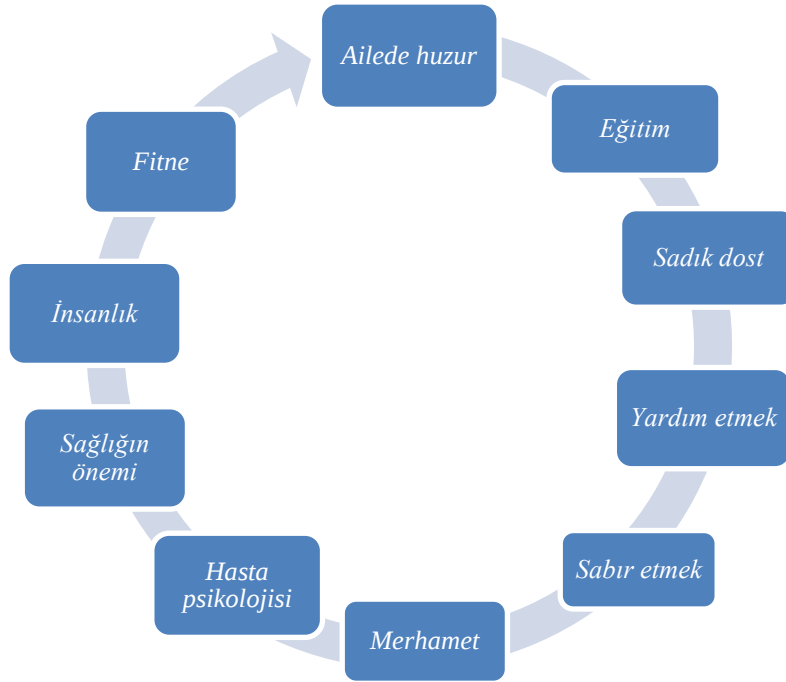
Menfaat hesapları üzerine kurulu ilişkilerle, birbirlerini suçlayan tutumlar içerisinde devamlı birbirleriyle çatışma halindedirler. Hakim anlatıcı, sevgili eşine olan minnettarlığını anlatırken diğer ailelerden de örnek sunar. Olay içinde olay olarak anlatılan bu birimlerde vefa ve vefasızlık vakaları ima edilir. Romanda sadakatsızlığı ortaya koyan en önemli yerlerden birisi de Akılbek Ağabey’in

karısı Ravşan ve Ercan'ın akrabası olan Bekir ve onun karısının tasvirleri yapıldığı yerlerde karşımıza çıkar.

Şekil 2 – Ümit romanında temaların basamağı

Ümit romanında karşımıza çıkan tema başlıklarını (Şekil 3) toplu olarak ele alırsak, ağırlıklı olarak ahlaki değerlerin betimlendiğini görebiliriz. Anlatıcı toplumdaki düzeni sağlayan ahlaki değerlerin önemini vurgulamıştır. Bütün bunlar ailedeki huzuru etkilediği belirgindir.

Şekil 3. Ümit Romanında Öne Çıkan Temalar

4. Ümit Romanında Dil ve Anlatım

Monolog anlatım tarzıyla kaleme alınan Ümit romanı, her bölüme bir numara verilerek parçalara ayrılmıştır. Dizi halinde gelişen olay örgüsünde 1-16. Bölümlerde baş kahraman Ercan'ın eşine olan sevgisi ve hatıraları anlatılır. Yani bu bölümlerde kahraman anlatıcının bakış açısıyla karşılaşmaktayız. 17. Bölümde ise, Ercan'ın karısı Gevher'in gözlemlerinden söz edilir. 18. Bölüm, Akılbek Ağabey'in hayat hikâyesinden oluşmaktadır. Görülüyor ki yazar, Ümit romanında çok katmanlı bir anlatım denemektedir. Yazar, her şeyi bilen, gören bir anlatıcıdan başka, olayların içindeki kişilerin ağzından olayları aktarmaya çalışarak; anlatıma bir canlılık, bir gerçeklik hissi vermek istemiştir. Romandaki dilin sade ve gereksiz ayrıntılardan uzak olduğunu söyleyebiliriz. Yazar, bazı yerlerde şiirsel bir anlatıma başvurmaktadır. Ümit romanını a) *Ercan'ın yatalak*

geçirdiği günleri, b) aile içi ilişkiler, c) hastanede tanıştığı insanların umudu şeklinde üç farklı özelliğini sunarak değerlendirebiliriz. Romanı şekillendiren ve bu olayları birbirine bağlayan ise Ercan'ın geçirdiği süreçlerde içinde bulunduğu imkân ve imkânsızlık hâlleridir. Ercan'ın hastalanmasından iyileşmesine kadar uzanan roman, Ercan ve onun gibi imkânları yetersiz olan insanların “küçük adamların” ümit çabaları üzerine kurulmuştur.

Sonuç

Okuyucunun zaman zaman kendisiyle, zaman zaman eseri yazan kişiyle, zaman zaman da yaşadığı çevre ve süreçte karşılaştığı kişilerle özdeşleştirerek yarattığı ve biçimlendirdiği karakterler, anlatma esasına bağlı eserlerde bulunması gereken temel unsurlardan biridir.

Olaylar ile duygu ve düşüncelerin okuyucuya aktarılması, kurgulanan metnin ete kemiğe büründürülerek canlandırılması da yine bu olay örgüsünde yer alan kişiler vasıtasıyla gerçekleşmektedir. Nemat Kelimbetov'un Ümit adlı romanında onun hayata bakış açısıyla kaleme alınmış birtakım gerçeklikler, yazarın hatıraları ve çevresindeki insanların yaşamı ile birlikte tasvir edilmiştir.

Psikolojik bir eser hüviyeti taşıyan Ümit romanında yaşama sevincini yitirmeyen hasta bir adamın yaşam mücadelesi, karşılaştığı zorluklar ve etrafındaki kişilerin olumlu-olumsuz etkilerinin ele alındığı ortadadır. Bütün bunların hâkim anlatıcının kendi yaşamından izler taşıyan bir kesit olduğu anlaşılmaktadır. Ümit adlı romanda anlatıcı, ideal insan tipini göstermekle birlikte toplumdaki bazı olaylara da parmak basmaktadır. Bu bağlamda aile sevgisi, dostluk ve vefa, hasta, sağlığın önemi, insanlar arasındaki ilişkiler, merhamet duygusu, yardımseverlik, kahramanlık, fitne, okuma ve yazma alışkanlığı vb. gibi hususlar romanda edebiyat sanatına uygun bir şekilde betimlenmektedir.

Nemat Kelimbetov'un Ümit romanında kahramanın sosyal ve psikolojik durumu ile birlikte kişilik özellikleri üzerinde etkili olan zaman, mekân ve çevre tasvirleriyle karşılaşmaktayız. Ayrıca eserde mekân tasvirleriyle ilgili olarak olayın mahiyetini bildirme ve istikametini sezdirme fonksiyonlarından önemli ölçüde yararlandığı görülmektedir. Diğer yandan mekâna bağlı olarak eser içerisinde yer alan tablo, peyzaj ve dekorların kahramanlarla bir bütünlük içerisinde olduğu dikkati çekmektedir.

KAYNAKLAR

1. Aktaş Ş. Anlatma Esasına Bağlı Metinlerin Tahlili. Teori ve Uygulama. – Ankara: Kurgan Edebiyat, 2013. – 220 s.
2. Nurpeyisov A. Asalet // Kit.: Yaşlılık. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 127–130.
3. Elüvbayev S. Zırh veya Bir Sebat ve Aşk Hikâyesi // Kit.: Yaşlılık. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 131–142.
4. Nurşayıkov A. Yiğitlik ve Bilgelik Destanı // Kit.: Yaşlılık. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 143–148.
5. Hamzabekuli D. Gurur ve Eğitim Yüksekokulu // Kit.: Yaşlılık. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 165–172.
6. Abdurrahman S. Maneviyat Sırrı ve Manevi Şiir // Kit.: Yaşlılık. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 173–184.
7. Kanatbayev D. Yiğitliğin Mihenk Taşı // Kit.: Yaşlılık. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 184–188.
8. Majenkızı R. Dünya Okuyucuları için Ortak Kitap // Kit.: Yaşlılık. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 189–190.
9. Kara A. Nemat Ağabey Türk Halklarının Kalbinde Sonsuza Dek Yaşayacak // Kit.: Yaşlılık. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 219–222.
10. Mamet S. Kelimbetov Mücizesi // Kit.: Yaşlılık. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 223–226.
11. Bingshi Y. Yılmaz Ruhun Sahibi // Kit.: Yaşlılık. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 235–236.

12. Haidu Zh. Berraklık ve Saflıktan Doğan Eser // Kit.: Yaşlılık. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 237–240.
13. Әбдезұлы Қ. Профессор Немат Келімбетов және қазіргі қазақ руханияты // ҚазҰУ Хабаршысы. – 2010. – №4. – Б. 3–5.
14. Çetin N. Roman Çözümleme Yöntemi. – Ankara: Öncü Kitap Yayınları, 2009. – 304 s.
15. Zhiyenbayev Y., Baktiyaruly I. Nemat Kelimbetov'un Ümit Romanında İnsan // Türkoloji. – 2019. – №94. – S. 130–141.
16. Kelimbetov N. Ümit / Türkçeye aktaran: Gulnar Kara. – İstanbul: Selenge Yayınları, 2010. – 197 s.
17. Aktaş Ş. Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş. 6. Baskı. – Ankara: Akçağ Yayınları, 2003. – 160 s.
18. Aktaş Ş. Şiir tahlili. Teori-Uygulama. – Ankara: Akçağ Yayınları, 2009. – 479 s.

REFERENCES

1. Aktaş Ş. Anlatma Esasına Bağlı Metinlerin Tahlili. Teori ve Uygulama [Analysis of Texts Based on Narration. Theory and Practice]. – Ankara: Kurgan Edebiyat, 2013. – 220 s. [in Turkish]
2. Nurpeyisov A. Asalet // Kit.: Yaşlılık [Nobility // In: Old Age]. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 127–130. [in Turkish]
3. Elüvbayev S. Zırh veya Bir Sebat ve Aşk Hikâyesi // Kit.: Yaşlılık [Armor or A Story of Perseverance and Love // In: Old Age]. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 131–142. [in Turkish]
4. Nurşayıkov A. Yiğitlik ve Bilgelik Destanı // Kit.: Yaşlılık [The Epic of Valor and Wisdom // In: Old Age]. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 143–148. [in Turkish]
5. Hamzabekuli D. Gurur ve Eğitim Yüksekokulu // Kit.: Yaşlılık [School of Pride and Education // In: Old Age]. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 165–172. [in Turkish]
6. Abdurahman S. Maneviyat Sırrı ve Manevi Şiir // Kit.: Yaşlılık [The Secret of Spirituality and Spiritual Poetry // In: Old Age]. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 173–184. [in Turkish]
7. Kanatbayev D. Yiğitliğin Mihenk Taşı // Kit.: Yaşlılık [The Touchstone of Valor // In: Old Age]. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 184–188. [in Turkish]
8. Majenkızı R. Dünya Okuyucuları için Ortak Kitap // Kit.: Yaşlılık [A Common Book for Readers of the World // In: Old Age]. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 189–190. [in Turkish]
9. Kara A. Nemat Ağabey Türk Halklarının Kalbinde Sonsuza Dek Yaşayacak // Kit.: Yaşlılık [Brother Nemat Will Live Forever in the Hearts of the Turkish Peoples // In: Old Age]. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 219–222. [in Turkish]
10. Mamet S. Kelimbetov Mücizesi // Kit.: Yaşlılık [The miracle of Kelimbetov // In: Old Age]. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 223–226. [in Turkish]
11. Bingshi Y. Yılmaz Ruhun Sahibi // Kit.: Yaşlılık [The Owner of an Indomitable Spirit // In: Old Age]. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 235–236. [in Turkish]
12. Haidu Zh. Berraklık ve Saflıktan Doğan Eser // Kit.: Yaşlılık [A Work Born of Clarity and Purity // In: Old Age]. – İstanbul: Artus Basım, 2011. – S. 237–240. [in Turkish]
13. Abdezuly Q. Professor Nemat Kelimbetov zhane qazirgi qazaq ruhaniaty [Professor Nemat Kelimbetov and modern Kazakh spirituality] // QazUU Habarshysy. – 2010. – №4. – B. 3–5. [in Kazakh]
14. Çetin N. Roman Çözümleme Yöntemi [The Method of Roman Analysis]. – Ankara: Öncü Kitap Yayınları, 2009. – 304 s. [in Turkish]
15. Zhiyenbayev Y., Baktiyaruly I. Nemat Kelimbetov'un Ümit Romanında İnsan [A Human Being in Nemat Kelimbetov's Novel Hope] // Türkoloji. – 2019. – №94. – S. 130–141. [in Turkish]
16. Kelimbetov N. Ümit [Hope] / Türkçeye aktaran: Gulnar Kara. – İstanbul: Selenge Yayınları, 2010. – 197 s. [in Turkish]
17. Aktaş Ş. Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş [An Introduction to the Art of the Novel and the Study of the Novel]. 6. Baskı. – Ankara: Akçağ Yayınları, 2003. – 160 s. [in Turkish]
18. Aktaş Ş. Şiir tahlili. Teori-Uygulama [Analysis of poetry. Theory-Application]. – Ankara: Akçağ Yayınları, 2009. – 479 s. [in Turkish]